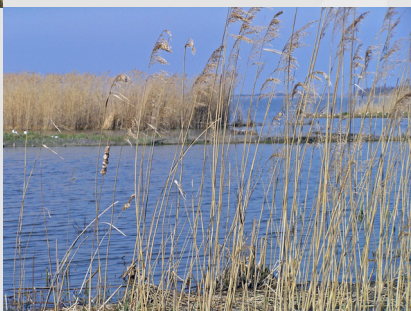

Anhörigstöd i Östergötland

Lägesrapport 2006

FÖRORD

Stödet till anhöriga som hjälper och vårdar en närstående har uppmärksamats särskilt sedan slutet av 1990-talet. Regeringen har gjort en rad satsningar och har vid flera tillfällen beslutat om stimulansmedel för att kommunerna skall utveckla stödet till anhöriga. I samband med att stimulansmedlen har kommit kommunerna till del så har en utveckling skett.

Den nu föreliggande rapporten beskriver läget i Östergötland under år 2006 och bygger i huvudsak på enkäter som kommunerna svarade på under våren 2007.

Linköping i augusti 2007

Bo Silén
Socialdirektör

Britta Mellfors
Socialkonsulent

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING OCH KOMMENTARER	5
1. BAKGRUND/INLEDNING	9
2. SYFTE	11
3. METOD	11
4. RESULTAT	13
KOMMUNERNAS ENKÄTSVAR	13
<i>Ansvar för anhörigfrågorna</i>	<i>13</i>
<i>Kommunernas kännedom om anhörigas behov av stöd</i>	<i>14</i>
<i>Informationsspridning</i>	<i>14</i>
<i>Uppsökande verksamhet</i>	<i>16</i>
<i>Samarbete/samverkan</i>	<i>17</i>
<i>Former för anhörigstöd</i>	<i>18</i>
<i>Avlösning i hemmet</i>	<i>20</i>
<i>Utbildning</i>	<i>23</i>
<i>En femtedel av medlen ska gå till samverkan med frivilliga</i>	<i>24</i>
<i>Sammanfattning av kommunernas svar om fördjupad samverkan med frivilliga</i>	<i>24</i>
KOMMUNERNAS ANSÖKNINGAR OM MEDEL FÖR 2006 OCH 2007	26
<i>Vad ansökte kommunerna om?</i>	<i>26</i>
<i>Uppbyggnad av infrastrukturen</i>	<i>28</i>
<i>Samverkan med frivilliga</i>	<i>29</i>
TILL SIST	29

SAMMANFATTNING OCH KOMMENTARER

Sedan slutet på 1990-talet när en ny paragraf i socialtjänstlagen angav att ”socialnämnden genom stöd och avlösning bör underlätta för dem som vårdar långvarigt sjuka, äldre eller personer med funktionshinder” har staten gjort flera satsningar. Avsikten med de stimulansmedel som satsats har varit att förbättra och utveckla stödet till anhöriga som hjälper och vårdar en närstående. Kommunerna har dels tilldelats medel utifrån invånarantalet och dels via länsstyrelserna då man fått ansöka om medel.

I rapporten beskrivs utvecklingsläget i Östergötland under år 2006 och bygger huvudsakligen på en enkätundersökning som genomförts i kommunerna. Samtliga kommuner i länet har svarat på enkäten. Rapporten bygger även på erfarenheter som Länsstyrelsen fått genom övrig tillsyn och genom erfarenhetsutbyte i länsnätverket för anhörigstödsfrågor.

Av enkätsvaren framkommer att fem kommuner inte har någon särskild befattningshavare utsedd för att ansvara för utvecklingen av anhörigstödet. Enligt Länsstyrelsen bör det övergripande ansvaret för anhörigfrågorna vara knutet till någon viss befattning för att få organisatorisk tydlighet.

En förutsättning för att kunna erbjuda stöd till anhöriga som vårdar är att kommunen känner till den anhöriges behov eller att den anhörige känner till vilket stöd det finns att få. Undersökningen visar att det finns grupper som kommunerna bara har viss kännedom om eller har dålig kännedom om.

Många kommuner informerar dock på flera olika sätt om vilka stödformer som finns. Samtliga kommuner har skriftligt informationsmaterial som ofta är tillgängligt via anslagstavlor. Nio kommuner har information på sin hemsida. Samtliga kommuner sprider information via vårdcentralspersonal, hemtjänstpersonal och övrig kommunal personal och alla kommuner utom Motala uppger att man sprider information via frivilligorganisationer och föreningar. Under året har flertalet kommuner arbetat med att förbättra informationen om anhörigstöd vilket är positivt. Det är dock anmärkningsvärt att enbart Linköping har information på annat språk.

Endast fem kommuner har bedrivit någon form av uppsökande verksamhet om möjligheten att få anhörigstöd.

Alla kommuner har uppgett att man samverkar med landstingets primärvård eller övrig öppenvård. Endast fyra kommuner uppger samverkan med den slutna vården inom landstinget.

Ett viktigt stöd för den som regelbundet vårdar en närstående är att få någon form av avlösning för att få möjlighet till avkoppling och egen stimulans. De vanligaste stödformerna som kommunerna erbjuder är just den typen av stöd, nämligen dagverksamhet, korttidsvård och avlösning i hemmet. Kommunerna erbjuder alla dessa stödformer med undantag av Söderköping som inte ger avlösning i hemmet. Nästan alla kommuner erbjuder dessutom enskilda samtal eller träffar i olika grupper. Inom särskilda boenden anordnar samtliga kommuner anhörigträffar.

När det gäller avlösning i hemmet är det några kommuner som ger det helt avgiftsfritt och några kommuner som ger det avgiftsfritt upp till ett visst antal timmar per månad. Det går inte att dra några säkra slutsatser om vad det innebär för ekonomiska konsekvenser för den enskilde. I vissa fall har den sjuke/den äldre redan ett biståndsbeslut och kanske betalar maximal avgift utifrån sitt avgiftsutrymme och då blir det ingen ytterligare kostnad för avlösningen. Om den enskilde däremot inte har några kommunala insatser utan den anhörige sköter allt och om avlösningen debiteras timme för timme så kan kostnaden bli ganska stor. Kostnaden kan då vara ett hinder för att den anhörige skall nyttja möjligheten till avlösning.

I de flesta kommunerna krävs ett biståndsbeslut för att få avlösning i hemmet. I Linköping, Mjölby och Valdemarsvik ges avlösning utan biståndsbeslut. Att ge en individuell insats utan biståndsbeslut strider mot likställigheten i kommunallagen.

I sju kommuner är det möjligt att få avlösning i hemmet vilken tid på dygnet som helst och både vardagar och helgdagar. Det är mycket positivt med sådant erbjudande då det ger den anhöriga möjlighet att själv välja när man vill ha avlösning från ansvaret för omsorgen. I samband med Länsstyrelsens tillsyn av hemtjänsten har dock enskilda påtalat att man fått vänta på avlösning på grund av att personalen inte haft tid när man bitt om det.

Det vanligaste är att det är kommunens hemtjänstpersonal som utför avlösningen i hemmet. Några har även särskild anhörigstödspersonal eller anlitar frivilliga. Länsstyrelsen vill påpeka att den person som ska utföra avlösningen bör vara känd av både den sjuke/äldre och anhörigvårdaren för att det ska fungera på ett förtroendefullt sätt.

Det har under 2006 genomförts en hel del utbildningar till personal med syfte att höja kvaliteten i stödet till anhöriga. Utbildningarna har framförallt handlat om bemötande. Tio kommuner har genomfört sådan utbildning. Det är positivt att så många kommuner satsar på att öka kunskapen om frågor som rör anhörigvård.

En förutsättning för att få del av statsbidraget är att det av ansökan framgår att cirka en femtedel av de medel som söks användas för nya och fördjupande former av samverkan med frivilliga och ideella krafter. Kommunerna har dels fått redogöra för vilka frivilliga man samarbetar med och dels vad man gjort för den femtedel av medlen för 2006 som är avsedda för fördjupad samverkan. Det absolut vanligaste är att man samarbetar med något religiöst samfund. De flesta kommunerna har även uppgett samverkan med pensionärs- och handikapporganisationer samt Röda Korset. Enligt Länsstyrelsens uppfattning ser samarbetet med frivilliga mycket olika ut och är av varierande omfattning. När det gäller frågan vad man har gjort för den del av medlen som ska användas till utveckling av samverkansformer så är det enligt Länsstyrelsens bedömning fortfarande ganska långt kvar innan samverkan med frivilligarbetare av olika slag utgör en femtedel av det beviljade bidraget.

Vissa kommuner har under flera år haft viss samverkan med frivilligorganisationer och har arbetat upp samsarbetskanaler. Andra kommuner har inte något samarbete och måste därför starta från början för att arbeta upp en önskvärd samverkan. Det är dock tydligt att några kommuner målmedvetet under 2006 har arbetat med att etablera eller fördjupa kontakterna med frivilligarbetare. Eftersom kommunerna fick sina beviljade medel först i slutet av 2006 är det troligt att resultat av den fördjupade samverkan med frivilligarbetare visar sig i samband med nästa års uppföljning. När det gäller samverkan med frivilliga bör

det, enligt Länsstyrelsens uppfattning, finnas en stor utvecklingspotential i alla kommunerna.

Vid en jämförelse mellan kommunernas ansökningar och vad som framkommer av enkätsvaren står det klart att flertalet kommuner under 2006 inte har kunnat genomföra mer än en liten del av det som ansökan omfattar. Det beror framförallt på att medlen betalades ut först i slutet av 2006. Det är också viktigt att påpeka att kommunerna i regel inte blivit beviljade hela den summa man ansökt om vilket sannolikt innebär att vissa aktiviteter enligt ansökan inte kan genomföras om inte kommunen själv finansierar dessa.

1. BAKGRUND/INLEDNING

I slutet av 1990-talet infördes en ny paragraf i socialtjänstlagen som angav att ”Socialnämnden bör genom stöd och avlösning underlätta för dem som vårdar långvarigt sjuka, äldre eller personer med funktionshinder”. Som en följd av denna nya lagstiftning har staten gjort en rad satsningar för att kommunerna ska utveckla och förbättra stödet till anhöriga som vårdar. Under åren 1999 till 2001 satsade staten 300 miljoner kronor för att stimulera utvecklingen av stödet till anhöriga – Anhörig 300. Under den treårsperioden fick samtliga kommuner i landet stimulansmedel som fördelades utifrån invånarantalet. Anhörig 300 följdes senare av flera satsningar. Genom den Nationella handlingsplanen för utveckling av hälso- och sjukvården tillfördes landsting och kommuner ett resurstillskott under åren 2001 till 2004. Bland områdena som framhölls i handlingsplanen fanns anhöriga som vårdar svårt sjuka, äldre eller funktionshindrade personer.

Vid början av år 2005 beslutade regeringen om nya stimulansmedel för fortsatt utveckling av anhörigstöd – 25 miljoner per år – under åren 2005 till 2007. Länsstyrelserna fick till uppgift att administrera projektmedlen och kommunerna fick möjlighet att söka projektmedel från respektive länsstyrelse. Information om stimulansmedlen gick ut i början av mars och första ansökningstillfället sattes till 1 september 2005. Ett villkor för att erhålla medel var att ansökan var upprättad i samverkan med anhörigförening och/eller frivilligorganisationer och att den var antagen av ansvarig politisk nämnd i kommunen. Vid det ansökningstillfället var det tio östgötakommuner som ansökte om stimulansmedel.

Vid årsskiftet 2005/2006 tog staten ännu ett nytt initiativ på anhörigområdet. Regeringen beslutade att avsätta ytterligare 100 miljoner kronor årligen. Sammantaget fanns nu för riket som helhet för åren 2006 och 2007, 114 250 000 kr möjliga att söka hos länsstyrelserna. För Östergötlands del handlar det om drygt 5 200 000 kronor per år som kommunerna kan ansöka om. Kommunerna skulle nu ansöka om medel på basis av en tvåårig utvecklingsplan av anhörigstöd i kommunen. Enligt direktiven för fördelning ska medlen i första hand användas till att bygga upp infrastrukturen för anhörigstödet och inte för tillfälliga projekt. Man ska också arbeta för att bättre än tidigare nå ut till dem som behöver stödet. Vidare ska en femtedel av de medel som söks användas för att utveckla och förstärka samarbetet med frivilliga och ideella krafter.

2. SYFTE

Syftet med den nu genomförda undersökningen är dels att ge en bild av utvecklingsläget av anhörigstödet i länet år 2006 och dels att få en uppfattning om hur kommunerna arbetar med utvecklingen av anhörigstödet med hjälp av de nya stimulansmedlen.

3. METOD

Rapporten bygger i huvudsak på enkäter som sändes till kommunerna under våren 2007. Undersökningen har genomförts gemensamt av Socialstyrelsen och samtliga länsstyrelser.

Motsvarande undersökning gjordes under 2006 med avseende på läget under 2005. Årets enkät är till stora delar densamma som användes vid förra årets undersökning. En viss bearbetning av frågorna har dock gjorts. En del frågor har fått utgå, några har tillkommit eller gjorts om.

Länsstyrelserna har svarat för utskick, påminnelser och insamlingen av enkäten. Efter att en granskning av enkätsvaret gjorts av respektive länsstyrelse har uppgifterna överlämnats till Socialstyrelsen för bearbetning. Senare har Länsstyrelsen fått tillbaka det bearbetade materialet. Det är detta som huvudsakligen ligger till grund för resultatet i rapporten.

I delar av resultatredovisning och i kommentarer har Länsstyrelsen tagit med erfarenheter från övrig tillsyn, från nätverksträffar och genom övriga kontakter med personer som aktivt arbetar med anhörigfrågorna i kommunerna.

I rapporten beskrivs även kortfattat vad kommunernas ansökningar om statsbidraget omfattade.

I Östergötland har svar inkommit från samtliga 13 kommuner.

4. RESULTAT

Samtliga 13 kommuner i länet har svarat på enkäten. Några kommuner kom inte in med svar i utsatt tid utan måste påminnas om att lämna svar. Länsstyrelsen har fått kontakta några kommuner som inte lämnat kompletta svar. I vissa fall har det gått att rätta till felaktigheter eller eventuella missförstånd.

Kommunernas enkätsvar

Nedan följer en redogörelse för kommunernas svar på den enkät som tillsändes dem under våren 2007.

Ansvar för anhörigfrågorna

Den första frågan handlar om huruvida kommunen har utsett någon speciell befattning där ansvaret för anhörigstödet ligger.

Tabell 1: Ligger ansvaret i kommunen för anhörigstöd på en speciell befattning?

Kommun	Ja	Nej	Om ja, vilken befattning
Boxholm	X		Anhörigkonsulent/samordnare
Finspång	X		Enhetschef, demenssjuksköt.
Kinda	X		Anhörigkonsulent/samordnare
Linköping		X	
Mjölby	X		Anhörigkonsulent + demenssjuksköt
Motala		X	
Norrköping	X		Enhetschef för myndighetsutövning
Söderköping		X	
Vadstena		X	
Valdemarsvik	X		MAS
Ydre		X	
Åtvidaberg	X		Anhörigkons/samordn. + enhetschef
Ödeshög	X		Anhörigkonsulent/samordnare
Antal	8	5	

Av tabellen ovan framgår att åtta kommuner har lagt ansvaret på en speciell befattning och fem kommuner har uppgett att man inte har någon särskild person som har ansvaret för anhörigstödet.

Länsstyrelsens kommentar

Fem kommuner har uppgett att det inte finns någon utsedd befattningshavare med speciellt ansvar för utveckling av stödet till anhöriga. Länsstyrelsen känner dock till genom tillsynen och genom länsnätverket att det i dessa kommuner finns personer med mycket stort engagemang i frågan och som tar ett mycket stort praktiskt ansvar för att utvecklingsarbetet skall gå framåt. Vissa kommuner har flera personer som på olika sätt arbetar aktivt med stöd till anhöriga. Enligt Länsstyrelsens uppfattning bör varje kommun utse någon särskild befattningshavare som har ett övergripande ansvar för anhörigstödet.

Kommunernas kännedom om anhörigas behov av stöd

En fråga i enkäten handlar om vilken kännedom kommunen har om anhörigas behov av stöd. I enkäten delades anhöriga upp i sammanboende eller icke sammanboende med den hjälpbehövande. Se tabell 2.

Tabell 2: Kommunernas kännedom om behov av stöd uppdelat på olika kategorier av anhöriga

	God kännedom	Viss kännedom	Dålig kännedom
Sammanboende anhöriga	Antal kommuner	Antal kommuner	Antal kommuner
Med kommunala insatser	11	2	
Enbart primärvårdsinsatser	3	8	2
Enbart slutenvårdsinsatser	1	5	7
Utan insatser från kommun eller landsting	-	4	9
Icke sammanboende anhöriga			
Med kommunala insatser	6	7	-
Enbart primärvårdsinsatser	2	8	3
Enbart slutenvårdsinsatser	1	4	8
Utan insatser från kommun eller landsting	-	3	10

Bäst kännedom om anhörigas behov har kommunerna i de fall den enskilde har kommunala insatser. Två kommuner har dock uppgett man endast har viss kännedom om anhörigas behov inom denna grupp.

Det framkommer att kommunerna har dålig kännedom om anhörigas behov när det gäller personer som inte har insatser från vare sig kommun eller landsting. Det är liknande förhållande oavsett om det är anhöriga som är sammanboende eller icke sammanboende.

Länsstyrelsens kommentar

Det är känt från tidigare erfarenheter att det är svårt att nå anhöriga. Eftersom man har dålig kännedom om anhöriga till dem som inte har kommunala insatser föreligger behov av någon form av uppsökande verksamhet för att få bättre kännedom om behovet. Det kan finnas risk att det i denna grupp finns anhöriga som arbetar i det tysta och egentligen har stort behov av stöd. Det är viktigt med informationsinsatser så att ej kända anhöriga kan få kännedom om vilket stöd som finns att tillgå.

Informationsspridning

Enkäten omfattade ett par frågor om på vilket sätt kommunerna sprider information om vilka möjligheter det finns för anhöriga att få stöd i sitt arbete med att vårda och hjälpa en närstående. Frågan handlar om genom vilka medel som kommunen sprider sin information.

Av tabell 3 på nästa sida framgår att samtliga kommuner har någon form av skriftlig information om möjligheten till anhörigstöd. Alla kommuner utom Ydre har dessutom lämnat information om anhörigstöd via anslagstavlor. Nio kommuner har uppgett att man

har information på sina hemsidor och åtta kommuner har informerat via press eller radio. Endast Linköping har skriftligt informationsmaterial översatt till annat språk, nämligen finska.

Tabell 3: Kommunen har under 2006 informerat om möjligheten till anhörigstöd via...

Kommun	Anslags-tavlor	Internet	Press, radio	Skriftligt material	Skriftligt översatt till annat språk	Vilket språk
Boxholm	Ja	-	Ja	Ja	-	
Finspång	Ja	Ja	-	Ja	-	
Kinda	Ja	Ja	Ja	Ja	-	
Linköping	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Finska
Mjölby	Ja	Ja	-	Ja	-	
Motala	Ja	-	-	Ja	-	
Norrköping	Ja	Ja	Ja	Ja	-	
Söderköping	Ja	Ja	Ja	Ja	-	
Vadstena	Ja	Ja	-	Ja	-	
Valdemarsvik	Ja	Ja	Ja	Ja	-	
Ydre	-	Ja	-	Ja	-	
Åtvidaberg	Ja	-	Ja	Ja	-	
Ödeshög	Ja	-	Ja	Ja	-	
Totalt	12	9	8	13	1	

En annan fråga handlade om genom vilka personer eller verksamheter som information sprids. Se tabell 4.

Tabell 4: Information om anhörigstöd har under 2006 spridits via....

Kommun	Sjukhus-personal	VC-personal	Apoteks-personal	Hem-tjänst-personal	Övr kommunal personal	Organisationer/föreningar
Boxholm	-	Ja	-	Ja	Ja	Ja
Finspång	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Kinda	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Linköping	Ja	Ja	-	Ja	Ja	Ja
Mjölby	Ja	Ja	-	Ja	Ja	Ja
Motala	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	-
Norrköping	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Söderköping	-	Ja	-	Ja	Ja	Ja
Vadstena	-	Ja	-	Ja	Ja	Ja
Valdemarsvik	-	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Ydre	Ja	Ja	-	Ja	Ja	Ja
Åtvidaberg	-	Ja	-	Ja	Ja	Ja
Ödeshög	-	Ja	-	Ja	Ja	Ja
Totalt	7	13	5	13	13	12

Samtliga kommuner sprider information via personal inom vårdcentraler samt via hemtjänsten och övrig kommunal personal. Alla kommuner utom Motala sprider information via olika organisationer eller föreningar. Det är mindre vanligt att kommunerna sprider information via sjukhusen eller apoteken. Drygt hälften av kommunerna informerar via sjukhusen och mindre än hälften informerar via apotek.

Länsstyrelsens kommentar

Det är anmärkningsvärt att endast en kommun har informationsmaterial på annat språk. Det är måhända inte helt nödvändigt i alla kommuner men det bör dock vara aktuellt i flera kommuner att ha någon information på annat språk. Vissa kommuner har stora grupper äldre personer inflyttade från andra länder. I många fall har dessa personer hjälp av sina anhöriga. Det kan därför finnas skäl att ge information på flera olika språk.

Tabellerna 3 och 4 visar att kommunerna sprider information genom flera olika medel och personer och detta borde ge goda möjligheter för anhöriga att nås av information om utbudet av stöd. Detta är mycket positivt.

Uppsökande verksamhet

Frågan om vilken uppsökande verksamhet kommunerna bedriver för att ta reda på anhörigas behov delades upp i några olika målgrupper i enkäten. Se tabell 5.

Tabell 5: *Kommuner som bedrivit uppsökande verksamhet om möjligheten att få anhörigstöd under 2006.*

Kommun	Bedrivit uppsökande verksamhet	Till viss åldersgrupp	Demens-sjukdomar	Stroke	Parkinsons sjukdom	Psykiska sjukdomar	Annan grupp
Boxholm	Ja	X	X	X			
Finspång	-						
Kinda	Ja		X	X			
Linköping	Ja	X		X	X	X	
Mjölby	-						
Motala	-						
Norrköping	Ja						X
Söderköping	-						
Vadstena	-						
Valdemarsvik	-						
Ydre	-						
Åtvidaberg	-						
Ödeshög	Ja	X	X	X	X		
Totalt	5	3	3	4	2	1	1

Fem kommuner har under 2006 bedrivit någon form av uppsökande verksamhet när det gäller möjligheten att få anhörigstöd. Linköping och Ödeshög har bedrivit uppsökande verksamhet till fyra olika grupper. Boxholm har arbetat med uppsökande verksamhet till tre grupper, Kinda till två och Norrköping till en. Norrköping som har uppgett annan grupp har kommenterat att man bedrivit uppsökande verksamhet till alla som har någon form av hemtjänstinsatser alternativt bor i särskilt boende för att de ska kunna lämna vidare till sina anhöriga.

Länsstyrelsens kommentar

Det är ganska stor andel av kommunerna som inte har bedrivit någon uppsökande verksamhet när det gäller möjligheten att få anhörigstöd. Det kan eventuellt förklaras av att kommunerna istället väljer att satsa på att sprida information via olika kanaler. Ibland kan det vara nödvändigt att ge information på ett riktat och aktivt sätt som skulle kunna betecknas som uppsökande verksamhet. Kommuner som bedriver annan uppsökande verksamhet inom äldreomsorgen skulle sannolikt i denna kunna inkludera frågeställningar om behov av anhörigstöd.

Samarbete/samverkan

Enligt regeringsbeslutet om stimulansbidrag är samverkan med frivilliga en förutsättning för att medel skall beviljas. Nedanstående tabell visar vilka olika organisationer, föreningar eller andra frivilliga krafter som kommunerna samarbetar med.

Tabell 6: Uppgift om vilka frivilliga som kommunerna samarbetat med under 2006.

Kommun	Röda Korset	Religiösa samfund	Pensionärsorg.	Anhörigförening	Handikapp-org./Pat.förening	Invandrarförening	Annan
Boxholm	-	-	Ja	-	Ja	-	-
Finspång	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	-	-
Kinda	Ja	Ja	Ja	-	Ja	-	-
Linköping	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	-
Mjölby	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	-	-
Motala	-	Ja	-	-	-	-	-
Norrköping	Ja	Ja	-	Ja	Ja	-	Ja, Sensus NBV
Söderköping	Ja	Ja	Ja	-	Ja	-	-
Vadstena	-	Ja	Ja	Ja	Ja	-	-
Valdemarsvik	-	Ja	Ja	-	-	-	-
Ydre	-	-	-	-	-	-	-
Åtvidaberg	Ja	Ja	Ja	-	Ja	-	-
Ödeshög	Ja	Ja	Ja	-	Ja	-	-
Total	8	11	10	5	10	1	1

Det absolut vanligaste är att kommunerna samarbetar med något religiöst samfund. Alla utom Boxholm och Ydre gör detta. Nästan lika vanligt är samarbete med pensionärsorganisationer och handikapporganisationer/patientföreningar. Det är även vanligt med samarbete med Röda Korset. Fem kommuner har haft samarbete med anhörigförening. Endast en kommun, Linköping, har haft samarbete med någon invandrarförening.

Tabell 7: Kommunernas samarbete med landsting och/eller andra kommuner under 2006.

Kommun	Landstingets primärvård	Landstingets övriga öppenvård	Landstingets slutenvård	Annan kommun
Boxholm	Ja	-	-	Ja
Finspång	Ja	Ja	Ja	Ja
Kinda	Ja	Ja	-	Ja
Linköping	Ja	Ja	Ja	Ja
Mjölby	Ja	Ja	-	Ja
Motala	-	Ja	-	-
Norrköping	Ja	Ja	Ja	Ja
Söderköping	Ja	-	-	Ja
Vadstena	Ja	Ja	-	-
Valdemarsvik	Ja	-	-	Ja
Ydre	Ja	-	Ja	-
Åtvidaberg	Ja	-	-	Ja
Ödeshög	Ja	-	-	-
Total	12	7	4	9

Förutom samverkan med frivilliga är även samarbete med landstinget eller med andra kommuner viktigt för att få en bättre spridning på information om utbudet av

anhörigstöd men även för att få en bättre kunskap om anhörigas behov av stöd. Se tabell 7 på föregående sida.

Alla kommuner utom Motala har under 2006 samarbetat med landstingets primärvård och sju kommuner har samarbetat med landstingets övriga öppenvård. Enbart fyra kommuner har samarbetat med den slutna vården inom landstinget. Nio kommuner har haft visst samarbete med någon annan kommun.

Länsstyrelsens kommentar

Möjligheten till samarbete med frivilliga av olika slag förutsätter representation av dessa på orten. Att enbart fem kommuner har angett anhörigförening som samarbetspartner har sannolikt att göra med det inte finns anhörigförening i alla kommuner. Röda Korset och vissa andra organisationer är inte heller representerade överallt.

Det framgår inte av enkätsvaren vad samarbetet består av. Det kan således variera mycket. Länsstyrelsen känner till dels genom ansökningarna om statsbidraget och dels genom länsnätverket att flera kommuner samarbetar när det gäller utbildning. Viss samverkan sker för att få till stånd en mer strukturerad information till anhöriga.

Nätverksträffar är också en form av samverkan kommunerna emellan.

Former för anhörigstöd

Enkäten innehöll en fråga om vilka olika former av anhörigstöd som kommunerna erbjöd under 2006. I tabell 8 a, nedan, och 8 b, nästa sida, redovisas kommunernas olika former för anhörigstöd.

Tabell 8 a: Vilka former av anhörigstöd erbjöds under 2006?

Kommun	Dag- verk- samhet	Korttids /växel- vård	Avlös- ning i hemmet	Enskilda samtal	Anhörig- grupp/ cirkel	Utbild- ning av anhöriga	Anhörig- central/ Träff- punkt
Boxholm	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Finspång	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	-	Ja
Kinda	Ja*	Ja	Ja	Ja*	Ja	-	-
Linköping	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	-	Ej svar
Mjölby	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	-	Ja*
Motala	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	-
Norrköping	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja*	Ja	-
Söderköping	Ja	Ja	-	Ja	Ja	-	-
Vadstena	Ja	Ja	Ja	Ja	-	-	-
Valdemarsvik	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	-	-
Ydre	Ja	Ja	Ja	Ja*	-	-	-
Åtvidaberg	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	-	Ja
Ödeshög	Ja	Ja	Ja*	Ej svar	Ja*	Ja*	-
Totalt	13	13	12	12	11	4	4

* Sker i samverkan med någon ideell-/frivilligorganisation

Tabell 8 b: *Vilka former av anhörigstöd erbjöds under 2006?*

Kommun	Frivillig-central	Hälso- under- sökning av anhörig	Rekrea- tion m.m.	Anhörig- träff särskilt boende	Anhörig- träff ordinärt boende	Annan stödform
Boxholm	-	-	-	Ja	Ja	Väntjänst
Finspång	-	-	Ja	Ja	Ja	
Kinda	-	-	-	Ja	-	
Linköping	-	-	-	Ja	Ja	Föreläsning, Action
Mjölby	-	-	-	Ja	Ja	
Motala	Ja	-	-	Ja	Ja	
Norrköping	-	-	Ja	Ja	Ja	Hemtjänst som avlastning, föreläsningar
Söderköping	-	-	-	Ja	-	Trygghets- telefon
Vadstena	Ja*	-	-	Ja	-	
Valdemarsvik	-	-	-	Ja	-	
Ydre	-	-	-	Ja	-	
Åtvidaberg	-	-	-	Ja	-	
Ödeshög	-	-	-	Ja	Ja	
Total	2	0	2	13	7	4

Av tabellerna 8 a och b framkommer att samtliga kommuner erbjuder dagverksamhet, korttids-/växelvård samt anhörigträffar inom särskilt boende. Det är mycket vanligt att man erbjuder avlösning i hemmet vilket alla kommuner gör utom Söderköping. Enskilda samtal erbjuds av alla kommuner. Det är dock oklart hur det är i Ödeshög eftersom man inte har svarat på den frågan. Träffar med anhöriga i grupper eller i cirkelverksamhet förekommer i alla kommuner utom Vadstena och Ydre. Utbildning av anhöriga sker i fyra kommuner. I fyra kommuner finns någon form av anhörigcentral eller träffpunkt.

Drygt hälften av kommunerna anordnar träffar för anhöriga till personer som bor i ordinärt boende. Mycket få kommuner erbjuder stöd som direkt handlar om anhörigvårdarens egen hälsa. Ingen kommun erbjuder hälsoundersökning till anhörigvårdare. Två kommuner, Finspång och Norrköping, har erbjudit viss rekreation som anhörigstöd och som uppmuntran för det arbete den anhörige utför. Endast två kommuner har uppgett att det finns en frivilligcentral som arbetar med anhörigstöd. I Vadstena håller kommunen med lokal och telefon och det är Väntjänst som håller i verksamheten. Vissa aktiviteter genomförs gemensamt som exempelvis utflykter. I Motala finns två träffpunkter/centraler, varav en ligger i Borensberg, och dessa drivs av frivillig-arbetare.

Länsstyrelsens kommentar:

Söderköping är den enda kommun som inte erbjuder avlösning i hemmet. Enligt Söderköpings ansökan om medel genomförs dock en kartläggning av anhörigas behov. Vissa stödformer nyttjas inte särskilt ofta av anhöriga men många vittnar om att det är en stor trygghet att veta att man kan få stödet när man känner att man har behov. Tillgång till avlösning i hemmet är en sådan stödform som ger trygghet.

Länsstyrelsen känner till att några kommuner under 2007 har börjat erbjuda nya stödformer som inte gick att få under 2006. Rekreation är ett exempel på detta. Inom flera kommuner pågår uppbyggnad av någon form av träffpunkt/central. Troligen startar dessa verksamheter under 2007.

Avlösning i hemmet

Några fördjupningsfrågor om avlösning i hemmet fanns med i enkäten. Bland annat fanns frågan huruvida det krävs biståndsbeslut för att få avlösning i hemmet. Se tabell 9.

Tabell 9: *Krävs alltid biståndsbeslut för avlösning som sker i egna hemmet?*

Kommun	
Boxholm	Ja
Finspång	Ja
Kinda	Ja
Linköping	Nej
Mjölby	Nej
Motala	Ja
Norrköping	Ja
Söderköping	Har ej avlösning i hemmet
Vadstena	Ja
Valdemarsvik	Nej
Ydre	Ja
Åtvidaberg	Ja
Ödeshög	Ja

De flesta kommunerna fattar ett biståndsbeslut när det är fråga om avlösning i hemmet. I tre kommuner, Linköping, Mjölby och Valdemarsvik erbjuds anhöriga som vårdar avlösning i hemmet utan biståndsbeslut.

Tabell 10: *Är avlösning i det egna hemmet avgiftsfri?*

Kommun	Ja, alltid	Ja, upp till antal timmar/månad	Nej	Kommentar
Boxholm		10 tim		
Finspång	X			
Kinda	X			
Linköping	X			Vid deltagande i samtal vid anhörigstöd, övrig avlösning debiteras
Mjölby		15 tim + 1 natt		
Motala		6 tim		
Norrköping		10 (15) tim		10 tim i tätorten, 15 på landsbygd pga restid
Söderköping				Har ej avlösning i hemmet
Vadstena			X	
Valdemarsvik		10 tim		
Ydre		8 tim		
Åtvidaberg			X	
Ödeshög			X	
Totalt	3	6	3	

Tre kommuner har angett att avlösning i hemmet alltid är avgiftsfri. Se tabell 10 föregående sida. Linköping har svarat att avlösning i hemmet alltid är avgiftsfri men har i kommentar angett att det enbart gäller då den anhörige deltar i stödsamtal/gruppsamtal. Övrig avlösning i hemmet debiteras enligt hemtjänsttaxan.

Sex kommuner erbjuder avgiftsfri avlösning upp till ett visst antal timmar per månad. Det varierar från sex till 15 timmar per månad. Norrköping har fler avgiftsfria timmar på landsbygden än i tätorten med förklaringen att det går åt mer tid på landsbygden för den anhörige att uträtta sina ärenden eftersom det oftast är fråga om längre resor.

I Vadstena, Åtvidaberg och Ödeshög är all avlösning i hemmet avgiftsbelagd.

Tabell 11: När fanns insatsen avlösning i hemmet tillgänglig?

Kommun	Vardagar			Helger		
	Dag	Kväll	Natt	Dag	Kväll	Natt
Boxholm	X	X	X	X	X	X
Finspång	X	X	-	X	X	-
Kinda	X	X	X	X	X	X
Linköping	X	X	-	-	-	-
Mjölby	X	X	X	X	X	X
Motala	X	X	X	X	X	X
Norrköping	X	X	-	X	X	-
Söderköping	-	-	-	-	-	-
Vadstena	X		-	X		-
Valdemarsvik	X	-	-	-	-	-
Ydre	X	X	X	X	X	X
Åtvidaberg	X	X	-	X	X	-
Ödeshög	X	X	X	X	X	X
Totalt	12	10	6	10	9	6

I sex kommuner, Boxholm, Kinda, Mjölby, Motala, Ydre och Ödeshög är det möjligt att få avlösning i hemmet både på dagtid, kvällar och nattetid såväl vardagar som helger. Se tabell 11.

Finspång, Norrköping och Åtvidaberg erbjuder denna form av stöd dagtid och kvällar både vardagar och helger.

I Linköping kan man få avlösning i hemmet på dagtid och kvällar men enbart på vardagar.

Vadstena erbjuder avlösning i hemmet på dagtid alla dagar och Valdemarsvik erbjuder detta enbart dagtid på vardagar.

I flertalet kommuner tar det fyra till sju dagar innan man kan få den begärda insatsen. Endast i Linköping och i Valdemarsvik går det på två till tre dagar att få denna insats. Se tabell 12. Ödeshög har inte svarat hur lång tid det tar.

Tabell 12: Hur lång tog det under 2006 innan man kunde få avlösning i hemmet?

Kommun	Antal dagar
Boxholm	4-7
Finspång	4-7
Kinda	4-7
Linköping	2-3
Mjölby	4-7
Motala	4-7
Norrköping	4-7
Söderköping	-
Vadstena	4-7
Valdemarsvik	2-3
Ydre	4-7
Åtvidaberg	4-7
Ödeshög	Ej svarat

Som framgår av tabell 13 är det mestadels hemtjänstpersonal som utför avlösningen i hemmet. Boxholm, Valdemarsvik och Ödeshög har även särskild anhörigstödspersonal som utför tjänsten. Boxholm anlitar dessutom frivilligarbetare/väntjänst.

Tabell 13: Vem utförde avlösning i hemmet under 2006?

Kommun	Särskild anhörigstödspersonal	Hemtjänstpersonal	Frivilligarbetare/Väntjänst
Boxholm	X	X	X
Finspång		X	
Kinda		X	
Linköping		X	
Mjölby		X	
Motala		X	
Norrköping		X	
Söderköping	-	-	-
Vadstena		X	
Valdemarsvik	X	X	
Ydre		X	
Åtvidaberg		X	
Ödeshög	X	X	

Länsstyrelsens kommentar

Cirka en fjärdedel av kommunerna i länet ger avlösning i hemmet utan biståndsbeslut. Det är samma andel som i riket som helhet. Det är inte förenligt med gällande lagstiftning att ge individuella insatser utan biståndsbeslut. Kommuner brukar i regel förklara att man ändå väljer det arbetssättet för att anhöriga överhuvudtaget ska nyttja tjänsten. Man menar att om det krävs en ansökan och ett beslut så skulle detta utgöra ett hinder för den anhöriga att få del av välbehövligt stöd eftersom det innebär visst besvär att ansöka.

Det kan ge intryck av att det är en mycket generös hållning att ge avlösning utan biståndsbeslut. Länsstyrelsen har dock i samband med tillsynsbesök uppmärksammat att det förekommer viss ”informell prövning” eller att den enskilde får vänta på insatsen på grund av resursbrist. Då hamnar den enskilde i en rättsosäker situation för det finns inget beslut att överklaga. Det är därför mycket viktigt att den enskilde får information om att det alltid finns möjlighet att ansöka om avlösning enligt ett individuellt behov.

Tabell 11 ger en bild av mycket generösa kommunala riktlinjer för insatsen avlösning i hemmet. Det innebär stor frihet för anhörigvårdare att kunna få avkoppling på tid som passar personens egna önskemål. Det är mycket viktigt för den enskilde att få avlösning när man själv känner behov av detta. Länsstyrelsen har dock uppmärksammat i samband med tillsyn att anhörigvårdare, trots att det finns ett biståndsbeslut, måste anpassa sig till när kommunen säger sig ha tid. Det är där för viktigt att det finns en överenskommelse om vad man faktiskt kan räkna med när det gäller att få avlösningen.

Oftast är tillfällena för avlösning planerade i god tid. Det kan dock vid vissa tillfällen vara viktigt att det finns möjlighet att få avlösning med kort varsel och då kan framförhållning upp till en vecka tyckas för lång.

Insatsen avlösning i hemmet dokumenteras vanligtvis i den sjukes/funktionshindrades journal trots att det är vårdaren/hjälparen som har behov av insatsen.

När det gäller vem som ska utföra avlösningen så måste det vara en person som är känd för både den sjuke/gamla och den som vårdar för att det hela ska fungera på ett förtroendefullt sätt.

Utbildning

Enligt ansökningarna har många kommuner haft intentionen att satsa på utbildning av personal som ofta kommer i kontakt med anhöriga. Av tabell 14 framgår att mycket av utbildningarna handlar om bemötande av anhöriga.

Tabell 14: *Utbildning av personal som genomförts under 2006*

Aktiviteter för personal	Antal kommuner	Kommentar
Utbildning om anhörigas situation	7	
Utbildning om anhörigstöd	8	
Utbildning i samtalsmetodik	2	
Utbildning i bemötande av anhöriga	10	
Utbildning om personer i kris	0	
Annan utbildning	2	-Utbildn. relaterad till syn- eller hörselnedsättn. -Utbildn riktad till personal på särskilda boenden

Många kommuner har använt statsbidrag till utbildning så att personal skall kunna möta anhöriga med både kunskap om och förståelse för vad det innebär att vara anhörigvårdare. Tio kommuner har haft utbildning i bemötandefrågor, åtta har utbildat personalen om anhörigstöd och sju om anhörigas situation.

Länsstyrelsens kommentar

Bemötandefrågorna är oerhört viktiga inom vården och omsorgen. Det är väsentligt att den som hjälper och vårdar en närstående blir sedd och förstådd och dessutom får erkännande för sina insatser. Det är även viktigt att den anhörige blir respekterad för den kunskap han eller hon har om den sjuke. Det är därför mycket positivt att många kommuner satsar på utbildning av personal i frågor som rör bemötande och anhörigas situation.

En femtedel av medlen ska gå till samverkan med frivilliga

Kommunerna skulle ansöka om medel på basis av en tvåårig utvecklingsplan av anhörigstödet. Enligt direktiven för fördelning ska en femtedel av de medel som söks användas för försöksverksamhet med nya och fördjupade former för samverkan med frivilliga och ideella krafter. I enkäten ställdes slutligen en fråga om vad kommunen gjort för den femtedelen av de beviljade medlen i detta avseende.

Sammanfattning av kommunernas svar om fördjupad samverkan med frivilliga

Boxholm har en projektgrupp med representanter från olika organisationer, frivilliga och landsting samt politiker och tjänstemän från kommunen. Gruppen har lämnat förslag på hur anhörigstödet skall utformas och socialnämnden har fattat beslut enligt förslaget. Kommunens samordnare för anhörigstödet har regelbundna möten med frivilliga för information, diskussion, planering och uppmuntran med bland annat förtäring och utflykter.

Finspång har undersökt intresse hos föreningar och volontärer. Resultatet ska redovisas för socialnämnden. Man har inte angett något konkret hur man har tänkt gå vidare med samverkan.

Under året har *Kinda* utvecklat samarbetet med ideella organisationer och frivilligarbetare. Man har en väntjänst med 37 frivilliga som man har samarbete med.

I planeringsarbetet med den nystartade anhörigcentralen i *Linköping* har samverkan skett med handikapporganisationer och andra föreningar.

Mjölby har inte svarat på frågan alls. Mjölby har dock på annan fråga i enkäten svarat att man samarbetar med flera olika frivilliga krafter. Det finns dock ingen beskrivning av vad detta samarbete har bestått i.

I *Norrköping* finns ett nätverk med frivilligorganisationer som träffas för att diskutera samverkan. I ett särskilt anhörigprojekt inom ett äldreboende deltar frivilliga. Man har även haft cirklar för frivilligarbetare.

I *Söderköping* har man utvecklat samarbetet med andra organisationer och har en referensgrupp. Enligt uppgift har man i den gruppen gemensamt beslutat att starta en s.k. trygghetslinje, att man ska arbeta med handledning och utbildning i bemötande samt att genomföra en kartläggning av anhörigvårdare.

Vadstena har svarat att samarbetet med frivilliga kommer att utvecklas under 2007 och då avser man att koppla frivilligmedverkan och väntjänst till dagverksamheten med träffpunkt för anhöriga.

I *Valdemarsvik* har man haft temakvällar med inbjudan till föreningar, Svenska kyrkan och frikyrkan. Man upplever svårigheter att få gehör på inbjudningarna. Man fortsätter samverkan med i första hand primärvården.

Ydre har börjat bygga upp ett kontaktnät med frivilligorganisationer. Man kommer att se något konkret först under 2007.

I Åtvidaberg har man haft information till frivilligorganisationer och andra ideella organisationer och startat träffpunkter.

Ödesbög uppger att man har haft samarbete/samråd med IOGT/NTO:s kamratstödsförening, med Röda Korsets väntjänst och Boets byalag.

Motala har inte sökt stimulansmedel för 2006 och 2007 och har följaktligen inte svarat på den här frågan om fördjupad samverkan med frivilliga.

Det finns kommentarer i enkätsvaren om att medlen kom sent under 2006 och därför har mycket skett under 2007 som inte ryms i enkätsvaren.

Länsstyrelsens kommentar

Det är vanligt att det läggs olika innebörd i ordet samverkan. Därför kan kommunerna ha beskrivit sin samverkan utifrån sin egen tolkning. Enligt Länsstyrelsens uppfattning efter att ha tagit del av svaren så är det omöjligt att se att så mycket som en femtedel har använts för samverkan med frivilliga av olika slag. Vissa kommuner har under flera år haft viss samverkan med frivilligorganisationer av skilda slag och har arbetat upp samarbetskanaler. Andra kommuner har inte något nämnvärt samarbete och måste därför starta från början för att arbeta upp en önskvärd samverkan.

Det framgår dock att några kommuner målmedvetet under 2006 har startat arbetet med att etablera eller fördjupa kontakterna med frivilligarbetare. Det är bara i undantagsfall som frivilliga är involverade i genomförandet av insatser till anhöriga. Den fortsatta utvecklingen av samverkan mellan kommunerna och frivilliga krafter kommer Länsstyrelsen att följa.

Samverkan med frivilliga kan ligga på olika nivåer eller på olika delar av arbetet med anhörigstödet. Man kan till exempel samverka genom att gemensamt beskriva behovet av stöd. Man kan gemensamt planera för vilka olika former av stöd som bör utvecklas. Man kan vidare samverka rent praktiskt i genomförandet av anhörigstödet genom avlösning, deltagande i gruppverksamhet, närvara vid träffpunkter samt medverka i utbildning. Boxholm är exempel på en kommun där man bygger upp samverkan på olika nivåer.

Det är viktigt för kommunerna att ständigt ha i åtanke att det är frivilliga krafter man ska samverka med. Som frivillig vill man ha stora möjligheter att själv påverka i vilken omfattning man vill arbeta och vilka uppgifter man vill åta sig. Eftersom frivilligarbetare inte får någon lön är det viktigt med annan uppmuntran för att dessa skall känna sig uppskattade. Givetvis måste frivilligarbetaren ha ersättning för utlägg i samband med att insatser utförs.

Eftersom samverkan med frivilligarbetare i flertalet kommuner inte har utvecklats i någon större omfattning är det viktigt att Länsstyrelsen i kommande uppföljningar särskilt lyfter fram den frågan.

Kommunernas ansökningar om medel för 2006 och 2007

Länsstyrelsen skickade i februari 2006 information till kommunerna om det nya statsbidraget. Ansökan skulle vara Länsstyrelsen tillhanda senast den 1 september 2006. Alla kommuner utom Motala kom in med ansökan.

Kommunerna skulle ansöka om medel på basis av en tvåårig utvecklingsplan för anhängstødet. Enligt direktiven för fördelning ska medlen i första hand användas till att bygga upp infrastrukturen för anhängstødet och inte för tillfälliga projekt. Vidare ska en femtedel av de medel som søks användas för försøksverksamhet med nya och fördjupade former för samverkan med frivilliga och ideella krafter.

Vad ansökte kommunerna om?

Nedan følger en sammanfattning av hur kommunerna, enligt sina ansökningar, ska använda stimulansbidraget.

Kommun	Aktiviteter
Boxholm	Anhängkonsulent 50 % Utbildning personal, storgrupp + mindre gruppforelæsninger Anhängcirklar demens, stroke Caféer for information, kunskapsformedling, samvaro Må bra-dagar 3-4 pers/år
Finspång	Kartläggningsarbete, Nå de ej foreningsvana Utbildningsplan for frivilligarbete, rekrytering av frivilliga, Projektledare for planen Fortbildning till anhängteamet, frivilliga, ÅO-grupper, och områdes-grupper Samverkan med Nærjukvården Trivselpengar
Kinda	Utbildning om värdegrund/bemötande, öka personalens insikt Må bra-dagar Anhängkafé , mötesplats Utveckla infrastruktur Organisera, stödja frivilligarbetare Utveckla samordnarens roll, tillgänglig Samverka med primärvård, väntjänst Röda Korset
Linköping	1. Anhängcenter for kontakt, information, kunskap, gruppverksamhet, samverkan med frivilligorganisationer och landstinget 2. Action, stöd genom IT-teknik, bildtelefon, e-mail. Information, utbildning, kontakt, användarträffar 3. Växelvårdsprojekt (tillsammans med Carema). Hemtjänst, växelvård, äldreboende inom samma organisation.
Mjölby	Tillsätta anhängkonsulent for samordning, Utse anhängombud lokalt. Skapa en modell for anhängstöd, nätverk Lokala träffpunkter Samverkan med landsting, viss samverkan med frivilligorganisationer.

Motala	Ej ansökt.
Norrköping	1. Aktivitetscenter – anhängigstödets nav Anhängigombud och frivilligledare på plats Spontana besök, planerad verksamhet, sporadisk avlösning (lämna in) Utbildning, gruppverksamhet Samverka med pensionärsorganisationer och frivilliga Samverkan biståndshandläggare och anhängigombud Särskild arbetsgrupp för utveckling av anhängigstöd 2. Utbildning, bemötande, stödgrupper på Ekhöjdens äldreboende och Cedersborgs korttidsplatser Utveckla och utvidga det påbörjade projektet Anhörigas kunskap 3. Försättning på Kartläggning av behov av stöd till invandrare. Hitta former för informationskanaler för att nå invandrare. Språksvårigheter, Begreppskunskap – förklaringsmodeller 4. Utveckla samarbete med frivilligorganisationer, föreningar, kyrkan Frivilligledare – samordna frivilligarbete, finnas på olika träffpunkter Aktörer: Frivilligcentralen, Röda Korset, kyrkor, pensionärsorganisationer, anhängigförening, invandrarföreningar
Söderköping	Utöka anhängigkonsulentens tid Genomföra kartläggning av behov av anhängigstöd Tillskapa Telefonlinje, alltid öppen Referensgrupp för planering i samverkan med frivilliga
Vadstena	Utveckla/utvidga dagverksamheten, inkl avlastning Träffpunkt för information och vägledning Anhörigtelefon bemannas kl. 8-16 Framtagande av informationsmaterial Utbildning genom konsult Lokalkostnader, ombyggnad Arbetsgrupp för utveckling av samverkan med väntjänst, pensionärsorganisationer, diakoni, ABF, frivilliga.
Valdemarsvik	Samordna anhängigstödet, fortbildning för samordnaren Fördjupad utbildning i bemötande, 30 personal Studiecirkel för all personal om bemötande Nå anhöriga, Broschyr, Temakvällar Anhörigträffar på särskilt boende Samverkan med flera organisationer, kyrkan, primärvård, apotek och andra
Ydre	Utbildning av personal från extern konsult Föreläsningar för allmänhet Ta fram broschyr Samverkan med primärvård Information till vårdcentralen, vid insjuknandet Satsa på delaktighet av anhöriga i särskilt boende
Åtvidaberg	Utveckla anhängigcentral – träffpunkt Utbildning av personal Informationsmaterial Lägger stor vikt vid samverkan med frivilliga, både organiserade och ej organiserade

Ödeshög	Utbildningsinsatser till anhöriga Utvecklingsledare Kamrattstöd – back-up för att vardagen ska fungera Särskild satsning på landsbygden Viss uppsökande verksamhet Praktisk hjälp (t.ex. snöskottning) Varaktig samverkan med brukarorganisationer Utbildning av personal
---------	--

Förteckningen ovan beskriver kortfattat vad kommunerna har tänkt använda sökta medel till. Ansökningarnas omfattning var mycket olika. I vissa fall har Länsstyrelsen fått begära kompletterande uppgifter för att kunna bedöma ansökan.

Uppbyggnad av infrastrukturen

Länsstyrelsen uppfattar att den s.k. infrastrukturen ska utgöras av en modell för hur anhängstötet ska fungera. Som anhäng ska man veta vem man ska vända till, som personal ska man vara kunnig inom området och veta vilken information man ska ge och hur den ska ges. Det ska finnas bestämda och upparbetade kanaler för samarbete. Det ska inte finnas ”flaskhalsar” som gör att anhängstötet inte når den som har behov av det.

Länsstyrelsen har granskat ansökningarna för att få svar på i vilken mån ansökningarna motsvarar kriterier för uppbyggnad av infrastrukturen. Enligt ansökningarna har flertalet kommuner avsikter att arbeta med områden som syftar till att nå ett fungerande anhängstöd. Nästan alla kommuner tänker arbeta med att skapa/förbättra organisationen för anhängstötet samt arbeta med att bättre nå ut med stöd till fler med behov av stöd. Alla kommuner som sökt medel avser att arbeta med att bygga ut/öka tillgängligheten till olika former av stöd. De flesta som sökt medel tänker också arbeta med olika former av utbildning till anhöriga men framförallt till personal. Många kommuner har startat eller har planer på att starta någon form av anhängcentral eller träffpunkt.

Länsstyrelsens kommentar

Om ovanstående aktiviteter genomförs enligt planerna bör det resultera i en omfattande utveckling av anhängstötet i länets kommuner. Om dessutom engagerade personer ges möjligheter att få utveckla sina idéer och använda sin kunskap finns stora utsikter att många fler anhöriga kan få sitt behov av stöd tillgodosett.

Kommunerna har i regel någon person som är ansvarig för hela eller delar av anhängstötet. Vissa av dessa personer har detta arbete på heltid medan andra har det som del av en tjänst. Några kommuner har flera personer med lite olika ansvar för anhängstötet.

Alla kommuner har inte lagt ansvaret för anhängstötet på någon speciell befattning. Som ett led i att tydliggöra organisationen för anhängstötet och dess infrastruktur bör även ansvaret tydliggöras.

Samverkan med frivilliga

Enligt regeringsbeslutet ska en femtedel av statsbidraget användas för försöksverksamhet med nya och fördjupade former för samverkan med frivilliga och ideella krafter.

För flera kommuner tycks det ha varit besvärligt att få till det så att en femtedel av den planerade verksamheten omfattar samverkan med frivilliga krafter av olika slag. Vissa kommuner har under flera år arbetat upp samarbetskanaler med frivilligorganisationer. Andra saknar detta och måste göra en nystart för att komma vidare.

Det finns anledning för Länsstyrelsen att i tillsynen och i uppföljningen av statsbidraget särskilt fokusera på just denna samverkan så att frågan får den omfattning som regeringen avser i sitt beslut om medlen.

Till sist

Vid en jämförelse mellan kommunernas ansökningar och vad som framkommer av enkätsvaren står det klart att flertalet kommuner under 2006 inte har kunnat genomföra mer än en liten del av det som ansökan omfattar. Det beror framförallt på att medlen betalades ut först i slutet av 2006. Flera kommenterar detta i sina enkätsvar.

Enkätsvaren avser vad som har gjorts under 2006 och när rapporten skrivs är vi redan inne i andra halvan av 2007. Det innebär att det kan ha hänt en hel del under våren 2007. Detta bör framgå av den redogörelse med nulägesbeskrivning som kommunerna ska lämna till Länsstyrelsen senast den 1 september 2007. Den redogörelsen ska ligga till grund för beslut om hur mycket av 2007 års beviljade medel som ska betalas ut.

Uppföljning av vad som gjorts under 2007 kommer antagligen att bekräfta att kommunernas planerade aktiviteter då har genomförts i en mycket större omfattning än vid den här lägesbeskrivningen.

Det är också viktigt att påpeka att kommunerna i regel inte blivit beviljade hela den summa man ansökt om vilket sannolikt innebär att vissa aktiviteter enligt ansökan inte kan genomföras om inte kommunen själv finansierar dessa.

Den som vårdar och hjälper en närstående utför uppgifter som kommunen skulle ha ansvar för om inte anhörigvårdaren tog det ansvaret. Kommunerna måste inse vilken viktig uppgift anhörigvårdaren utför och inte alltid ta den för given. Kommunerna har därmed ett ansvar för att ge stöd, uppmuntran och uppskattning.